

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Seminární práce

Práce s dětmi se zdravotním postižením

Jméno : Martina Predigerová
 Ivana Kahounová
 Michaela Ševčíková

Učitelství pro mateřské školy – kombinované bakalářské studium

I. ročník

2012/13

Prohlášení:

Prohlašujeme, že jsme tuto práci vypracovaly samostatně pouze s použitím uvedených pramenů.

V Českých Budějovicích 23.11.2012

Podpis:

Obsah

Úvod	4
1 Definice speciální pedagogiky	5
2 Cíle speciální pedagogiky	5
3 Stupně socializace	5
3.1 Integrace	5
3.2 Adaptace	5
3.3 Utilita	5
3.4 Inferiorita	5
4 Klasifikace speciální pedagogiky	6
5 Pojmy speciální pedagogiky	6
5.1 Handicap	6
5.2 Defektivita	6
5.3 Postižení	6
5.4 Vada	6
6 Speciálně pedagogické nápravné metody	7
6.1 Metoda reedukace	7
6.2 Metoda kompenzace	7
6.3 Metoda rehabilitace	7
7 Dělení vad podle druhu	7
8 Vzdělávání dětí se specifickými vzdělávacími potřebami	8
9 Individuální vzdělávací plán	9
10 Terapeutické přístupy	11
10.1 Zooterapie	11
10.1.1 Canisterapie	11
10.1.2 Hipoterapie	12
10.1.3 Felinoterapie	13
10.2 Umělecké terapie	13
10.3 Dramaterapie	13
10.4 Muzikoterapie	13
10.5 Arteterapie	13
10.6 Volný výtvarný projev	14
11 Léčebná tělesná výchova	14

11.1 Vojtova metoda (metoda reflexní lokomoce).....	14
11.2 Bobathova metoda.....	14
12 Použitá literatura	15

Úvod

V životě člověka existuje jen málo tak náročných situací, jako je ta, v níž se dozvídá o těžké nemoci či zdravotním postižení vlastního dítěte. A stejně jako se nejde připravit na jiné nečekané události, nejde se připravit ani na tuto. Život s dítětem se zdravotním postižením je obtížný. U dítěte s těžkým zdravotním postižením či postižením kombinovaným i velmi složitý. Je však zvládnutelný. Někdy s většími, někdy s menšími obtížemi. Alespoň na některé věci se lze ale připravit.

Zdravotní postižení je určitá odchylka ve zdravotním stavu člověka, která jej omezuje v určité činnosti (pohyb, kvalita života, uplatnění ve společnosti). Pro účely zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách se zdravotním postižením rozumí „tělesné, mentální, duševní, smyslové nebo kombinované postižení, jehož dopady činí nebo mohou činit osobu závislou na pomoci jiné osoby“.

Cílem školství je vytvořit takové školní prostředí, které by poskytovalo všem žákům stejné šance na dosažení odpovídajícího stupně vzdělání a zajistilo právo na rozvoji jejich individuálních předpokladů. Snahou je integrovat žáky se speciálními vzdělávacími potřebami do všech typů škol a školských zařízení. Specifika vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jsou dána typem a stupněm postižení.

Za děti se speciálními vzdělávacími potřebami jsou považovány děti se zdravotním postižením – tělesným, zrakovým, sluchovým, mentálním, vadami řeči, autismem a specifickými poruchami učení nebo chování, děti se zdravotním znevýhodněním – zdravotně oslabení, s dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování a děti se sociálním znevýhodněním – děti z rodinného prostředí s nízkým sociálně – kulturním postavením, ohrožení sociálněpatologickými jevy, s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou.

Práce s dětmi se zdravotním postižením vyžaduje komplexní přístup a je k ní potřeba mnoha speciálních pomůcek. Mimo jiné tyto děti mohou mít i svého osobního asistenta – záleží na druhu a míře postižení.

1 Definice speciální pedagogiky

Speciální pedagogika je disciplína orientovaná na výchovu, vzdělání a celkový osobnostní rozvoj znevýhodněného člověka s cílem dosáhnout co možná nejvyšší míry jeho sociální integrace a to včetně pracovních a společenských uplatnění (užší pojetí). V našem pojetí jde o vědní disciplínu, jejímž předmětem zájmu je výchova a vzdělávání jedinců s určitým typem, formou a rozsahem postižení – handicapu. Je oborem interdisciplinárním.

2 Cíle speciální pedagogiky

Cílem speciální pedagogiky je maximální rozvoj osobnosti postiženého jedince a dosažení maximálního stupně socializace.

3 Stupně socializace

Socializace – je to schopnost jedince zapojit se do společnosti, formovat k ní vztahy ke vzdělání a práci, formovat k ní pozitivní vztahy, vztahy ke vzdělání a práci. Socializaci dělíme na několik stupňů, jež následně vysvětlím.

3.1 Integrace

Hovoříme o úplném začlenění jedince do společnosti (úplné splynutí se společností)

3.2 Adaptace

Přizpůsobení se za určitých podmínek, vychází se z individuálních schopností jedince

3.3 Utilita

Sociální upotřebitelnost znevýhodněného jedince, možnosti rozvoje jsou omezené, uplatnění jen pod dohledem jiných osob

3.4 Inferiorita

Sociální nepoužitelnost (segregace) postižený je ze společnosti vyčleněn nebo se sám pro svůj defekt vyčleňuje

4 Klasifikace speciální pedagogiky

- **Psychopedie** - výchova a vzdělání osob s mentálním postižením
- **Somatopedie** - výchova a vzdělání osob tělesně postižených
- **Logopedie** - výchova a vzdělání osob s vadami řeči
- **Surdopedie** - výchova a vzdělání osob sluchově postižených
- **Tyflopedie** - výchova a vzdělání osob zrakově postižených
- **Etopedie** - výchova a vzdělání osob s poruchami chování
- **Speciální pedagogika osob s více vadami**
- **Speciální pedagogika osob s parciálními nedostatky** - osoby se specifickými poruchami učení, lehkými mozkovými dysfunkcemi, leváctvím apod., ...)

5 Pojmy speciální pedagogiky

V praxi nejčastěji využívané pojmy speciální pedagogiky s vysvětlením jejich významu.

5.1 Handicap

Znevýhodnění, které významně ztěžuje výkon nebo plnění nějakého významného úkolu pro jedince

5.2 Defektivita

Porucha celistvosti i v sociální sféře (následek defektu, který se projevuje poruchami ve funkční a psychické výkonnosti, poruchami ve vztahu k sobě a k prostředí, odstranitelná)

5.3 Postižení

Omezení nebo nedostatek schopnosti vykonávat určitou činnost způsobem nebo v rozsahu považovaném za normální pro lidskou bytost

5.4 Vada

Mírnější odchylka od normy než defekt, upravitelná a zvratná.

6 Speciálně pedagogické nápravné metody

Následně podrobněji vysvětlím v praxi využívané speciálně pedagogické nápravné metody.

6.1 Metoda reedukace

Souhrn speciálně pedagogických postupů ke zmírnění či odstranění vady nebo poruchy. Tzn., že se v mezích možností zlepšuje či zdokonaluje výkonnost postižené funkce, systematickým působením se rozvíjí omezená oblast (např. vedení tupozrakého dítěte, aby si fixovalo předměty a užívalo zrak ve hře, při práci apod.).

6.2 Metoda kompenzace

Nahrazování porušené, nevyvinuté či zaniklé funkce funkcí jinou např. nevidomý nahrazuje zrakový handicap rozvojem hmatového a sluchového vnímání, v etopedické oblasti jde o náhradu patologického prostředí prostředím vhodným).

6.3 Metoda rehabilitace

Jde o postupy, jimiž se upravují společenské vztahy i možnosti např. pracovního uplatnění postiženého. Úkolem rehabilitace je zbavit člověka jeho defektivy, či ji aspoň zmírnit, umožnit sociální adaptaci.

7 Dělení vad podle druhu

- **Tělesné vady** - vady pohybového aparátu (centrální i periferní obrny, deformace, amputace)
 - chronická onemocnění (alergie, astma, srdeční choroby, epilepsie, cukrovka)
- **Zrakové vady** - vady refrakce, barvoslepost, šeroslepost, šilhavost, tupozrakost, slabozrakost, slepota
- **Sluchové vady** - nedoslýchavost, ohluchlost, hluchota

- **Komunikační vady** - vývoj řeči, výslovnost, plynulost řeči-koktavost, rezonance, poruchy v důsledku poškození CNS
- **Mentální postižení** – vrozená MR (oligofrenie), získaná MR (demence), zdánlivá MR (pseudooligofrenie)
- **Poruchy chování** – disociální, asociální, antisociální
- **Kombinované sdružené vady** – postižení 2 nebo více vadami
- **Parciální postižení** – SPU, LMD, leváctví, poruchy školní přizpůsobivosti

8 Vzdělávání dětí se specifickými vzdělávacími potřebami

Typy speciálních škol: dle § 5 vyhlášky č. 73/2005 Sb.

- pro žáky se zrakovým postižením
 - mateřská škola
 - základní škola
 - střední škola (SOU, OU, PrŠ, SOŠ)
 - konzervatoř
- pro žáky se sluchovým postižením
 - mateřská škola
 - základní škola
 - střední škola (SOU, OU, PrŠ, SOŠ, Gym.)
- pro žáky hluchoslepé
 - mateřská škola
 - základní škola
- pro žáky s tělesným postižením
 - mateřská škola
 - základní škola
 - střední škola (SOU, OU, PrŠ, Gym., SOŠ)
- pro žáky s vadami řeči
 - mateřská škola logopedická

- základní škola logopedická
- pro žáky s mentálním postižením
 - mateřská škola speciální
 - základní škola praktická
 - základní škola speciální
 - odborné učiliště
 - praktická škola
- pro žáky se specifickými poruchami učení - základní škola pro žáky se SPU
- pro žáky se spec. poruchami chování - základní škola se SPCH
- pro žáky nemocné a nemocí oslabené
 - MŠ při zdravotnickém zařízení
 - ZŠ při zdravotnickém zařízení
 - ZŠ speciální při zdravot. zařízení

9 Individuální vzdělávací plán

- závazným dokumentem pro zajištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka
- součástí dokumentace žáka
- vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné školy, závěrů speciálně pedagogického vyšetření, popřípadě psychologického vyšetření školským poradenským zařízením, popřípadě doporučení registrujícího praktického lékaře pro děti a dorost nebo odborného lékaře a vyjádření zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka
- vypracován zpravidla před nástupem žáka do školy, nejpozději však 1 měsíc po nástupu žáka do školy
- individuální vzdělávací plán může být doplňován a upravován v průběhu celého školního roku podle potřeby
- za zpracování odpovídá ředitel školy
- vypracovává se ve spolupráci se školským poradenským zařízením a zákonným zástupcem žáka nebo zletilým žákem

- školské poradenské zařízení (ŠPZ) sleduje a dvakrát ročně vyhodnocuje dodržování postupů a opatření stanovených v individuálním vzdělávacím plánu
- ŠPZ poskytuje žákovi, škole i zákonnému zástupci žáka poradenskou podporu

Individuální vzdělávací plán obsahuje

- údaje o obsahu, rozsahu, průběhu a způsobu poskytování individuální speciálně pedagogické nebo psychologické péče žákovi včetně zdůvodnění
- údaje o cíli vzdělávání žáka, časové a obsahové rozvržení učiva, volbu pedagogických postupů, způsob zadávání a plnění úkolů...
- zdůvodnění potřeby dalšího pedagogického pracovníka, seznam kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek, speciálních učebnic a didaktických materiálů
- jmenovité určení pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, se kterým bude škola spolupracovat při zajišťování speciálních vzdělávacích potřeb žáka
- závěry speciálně pedagogických, popřípadě psychologických vyšetření

Asistent pedagoga

Ředitel mateřské školy, základní školy, základní školy speciální, střední školy a vyšší odborné školy může se souhlasem krajského úřadu ve třídě nebo studijní skupině, ve které se vzdělává žák nebo student se speciálními vzdělávacími potřebami, zřídit funkci asistenta pedagoga (v případě dětí, žáku a studentu se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním je nezbytné vyjádření školského poradenského zařízení).

Asistent pedagoga je (§ 2 a 20 zákona č. 563/2004 Sb. a § 7 vyhlášky č. 73/2005 Sb.) pedagogickým pracovníkem, který vykonává přímou pedagogickou činnost.

Jeho hlavními činnostmi jsou:

- pomoc žákům při přizpůsobování se školnímu prostředí
- pomoc pedagogickým pracovníkům v přímé výchovně vzdělávací práci
- pomoc při komunikaci se žáky
- pomoc při podpoře kontaktu se zákonnými zástupci žáka (podpora spolupráce)
- pomoc při rozvoji kontaktu s komunitou, ze které žák pochází

10 Terapeutické přístupy

Jedná se o proces vedoucí k uzdravení jedince prováděný buď školeným odborníkem v podobě zdravotního pracovníka, či přírodní formou v podobě šamanů a přírodních léčitelů.

10.1 Zooterapie

Zooterapie je již běžnou součástí nabízených služeb, volnočasových aktivit nebo terapií různých zařízení sociálních služeb, školských a dokonce i některých zdravotnických zařízení. Od počátku cíleného využívání zvířat k podpůrně léčebným účelům bylo již získáno mnoho zkušeností a dosaženo mnoha úspěchů.

Zooterapie je souhrnným termínem pro rehabilitační metody a metody psychosociální podpory zdraví. Mezi nejčastěji využívané zooterapie patří: Canisterapie – využití psa, Felinoterapie – využití kočky, Hipoterapie – využití koně.

10.1.1 Canisterapie

Canisterapií se rozumí léčebný kontakt psa a člověka. Pes už svou přítomností dokáže vyvolat dobrou náladu všude tam, kde je jí nedostatek. A o tom, že úsměv léčí, není pochyb. Ale už dávno to není jen o radosti, kterou psi lidem přinášejí. Canisterapie může mít formu individuální nebo kolektivní. Využívá se různých druhů plemen, s průkazem původu, ale i bez něj.

Formy canisterapie – individuální
- skupinová

Cílem je:

- **Pohyblivost** - rozvoj jemné motoriky
- házení aportů
- hlazení psa
- připnutí vodítka
- nasazení obojku
- česání a kartáčování psa
- granulování

- rozvoj hrubé motoriky – celková pohybová schopnost člověka

- **Psychická podpora**

- opora při odloučení od rodiny
- spontánní přirozené zklidnění
- podpora sebevědomí

- **Kognitivní oblast, motivace**

- rozvoj smyslů
- pozornost
- orientace v čase a v prostoru
- rozvoj jazykové schopnosti

- **Sociabilita a sociální dovednosti**

- navazování kontaktů a vztahů s ostatními
- zmírnění negativismu
- zapojení do kolektivu

- **Vztah ke psům, zvířatům**

- jemné zacházení se psem
- znalosti a dovednosti v oblasti péče o psa, jeho výchovy a výcviku
- odbourání strachu ze psů

10.1.2 Hipoterapie

Rehabilitační metoda, která využívá pohybu koně a jeho přenosu na člověka, spolu s psychologickým působením jízdy na koni.

Nejvhodnější se jeví pro hipoterapii ti, jejichž obtíže vycházejí z vývojových nedokonalostí a poruchy, při nichž je nějakým způsobem narušen některý z rytmických dějů v organismu. Ať už se jedná o chůzi, dech, řeč či střídání kontrakce a relaxace svalových skupin. Např. (dětská mozková obrna, vadné držení těla, poruchy kyčlí, skolióza, stavy po úraze páteře)

10.1.3 Felinoterapie

Felinoterapie je založena na kontaktu člověka s kočkou, při němž dochází k vzájemnému pozitivnímu působení (např. děti s logopedickými či emocionálními problémy či s poruchami učení).

10.2 Umělecké terapie

Snází se dosáhnout pozitivních změn patologického (či nežádoucího) myšlení, emocí, chování za pomoci zacíleného a ovlivňujícího potenciálu slova, nonverbální komunikace, učení, vztahu, prožitku lze stručně definovat jako záměrné a cílevědomé upravování narušené činnosti organismu za pomoci uměleckých aktivit tedy za záměrné a cílevědomé upravování narušené činnosti organismu prostředky výtvarného, hudebního, literárního a dramatického umění.

10.3 Dramaterapie

Používáním prostředků dramatického umění (tj. využitím rolí k hraní, používáním svébytného inscenačního prostoru, metaforického vyjadřování apod.) Lekce musí akceptovat nejen klientovu diagnózu, ale také jeho aktuální stav a specifické potřeby. Dítě musí dostat příležitost svůj stav i náladu demonstrovat. Jakákoli jeho reakce by pak neměla zůstat bez povšimnutí.

10.4 Muzikoterapie

Muzikoterapie je psychoterapeutická metoda, která využívá léčebných účinků hudby. Hudba plní mnoho funkcí. Může dítě přeladit do žádoucího emočního stavu, tedy může dítě aktivizovat, anebo uklidňovat, může odstraňovat, anebo zmírňovat agresi či odstranit napětí. Hudba rozvíjí vnímání, představivost, myšlení , kreativitu dítěte a také řeč. Při pasivní muzikoterapii dítě hudbu poslouchá, vnímá. Při aktivní muzikoterapii dítě samo hraje, zpívá nebo vytváří rytmus.

10.5 Arteterapie

Další vhodnou metodou v psychoterapii dětí je arteterapie, tedy léčba uměním, využívá přirozeného tvořivého potenciálu dětí. Možnost vyjádřit pocity, které z rozličných důvodů nemůže vyjádřit verbálně. Díla, která při výtvarné činnosti dětí

vznikají, jsou odrazem jejich vnitřního světa, a proto jsou důležitým materiálem pro pochopení jejich způsobů vnímání, prožívání a chování. Arteterapii lze provádět individuálně, ve skupině, či jako skupinovou arteterapii.

10.6 Volný výtvarný projev

- Technika čmárání
- Volná kresba či malba – nakresli, co chceš
- Výcvik práce s čarou, linií

11 Léčebná tělesná výchova

Léčebná tělesná výchova tvoří hlavní část náplně práce fyzioterapeuta. Na základě vyšetření a zhodnocení stavu pacienta stanoví fyzioterapeut fyzioterapeutickou diagnózu a stanoví rehabilitační plán. Ten pak realizuje s využitím prostředků pohybové, manuální a fyzikální terapie.

11.1 Vojtova metoda (metoda reflexní lokomoce)

Je soubor cvičebních technik používaných k léčbě tělesných a psychických poruch, objevená MUDr. Václavem Vojtou. Jejím základním principem je fakt, že v centrálním nervovém systému člověka jsou geneticky zakódované vrozené pohybové vzory. Na základě studií léčby dětí s dětskou mozkovou obrnou z 50. let byly identifikovány specifické body, díky nimž je možné stimulovat tělo k určitým vrozeným pohybům, a to hlavně tlakem na příslušná citlivá místa (především na periost kostí a fascie). Kromě samovolné pohybové aktivity dochází současně k fyziologické aktivaci bránice a svalů břišní stěny, pravidelnému hlubokému dýchání, upravení tepové frekvence, pozitivní stimulaci nervových center a celkovému zlepšení mentální aktivity.

11.2 Bobathova metoda

Je terapeutický princip využívaný k odstranění poruch mechanismů centrální posturální kontroly. Tento princip je založen na mechanismu centrální posturální kontroly. Cílem terapie je udržet rovnováhu před pohybem, během něj a po jeho

dokončení. Podobně jako u Vojtovy metody se zde snažíme vyvolat automatické reakce (vzpřimovací, rovnovážné, obranné), které jsou nevědomou, ale důležitou složkou volných pohybů. Nácvik těchto koordinačních pohybových vzorů vede k jejich zafixování a následnému spontánnímu zapojování, což zlepšuje celkovou koordinaci pohybů a správné zapojování posturálních mechanismů.

12 Použitá literatura

Velemínský, M. : *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*, DONA s.r.o. České Budějovice, 2007

Slomek, Z. : *Základy speciální pedagogiky*, 2006

Pipeková, J.: *Kapitoly ze speciální pedagogiky*, Paido Brno, 2006

Sovák, M.: *Nárys speciální pedagogiky*, SPN Praha, 1986

<http://www.wikiskripta.eu/index.php/Metoda>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Vojtova_metoda

<http://cs.wikipedia.org/wiki/L%C3%A9%C4%8Dba>

<http://www.canisterapie.cz/cz/>

<http://www.rekoma.cz/lecebna-telesna-vychova.html>

http://www.uplnezneni.cz/zakon/108-2006-sb-o-socialnich-sluzbach/#CAST_PRVNI

<http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/deti-se-zdravotnim-postizenim.shtml>